

Nieuwe examenprogramma's maatschappijleer: hoeveel lesuren?

De komende jaren krijgen alle (avo-)vakken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs een nieuw examenprogramma. Dit gaat in een aantal [stappen](#). De invoering van de nieuwe examenprogramma's voor maatschappijleer (vmbo-bb, vmbo-kb, vmbo-gl/tl, havo en vwo) staat gepland in september 2029. In het najaar van 2026 komt het ministerie van OCW met een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), waarin studielasturen per vak worden vastgelegd. De besluitvorming daarover volgt in de maanden daarna.

Met dit document wil de NVLM docenten maatschappijleer alvast informeren over de hoeveelheid lestijd die nodig is om de nieuwe examenprogramma's maatschappijleer uit te voeren. Ook vind je in dit document een aantal opties voor de verdeling van het totaal aantal lesuren over de leerjaren. Ten slotte volgt een toelichting in de bijlage.

Bij het ontwikkelen van de nieuwe examenprogramma's maatschappijleer is uitgegaan van extra ontwerpruimte¹ vanwege de toevoeging van inhoud gerelateerd aan burgerschap en digitale geletterdheid. De nieuwe examenprogramma's van maatschappijleer hebben dus meer inhoud(en) dan de bestaande examenprogramma's. In dit document beantwoorden we voor ieder schooltype de vraag hoeveel lestijd nodig is om het nieuwe examenprogramma maatschappijleer uit te voeren.

Lesuren en verdeling over leerjaren

1. Hoeveel lesuren zijn nodig voor het nieuwe programma maatschappijleer?

SLO heeft op basis van de ontwerpruimteverdeling tussen vakken een vertaling naar lesuren gemaakt. In de onderstaande tabel (op basis van de tabel van [SLO](#)) wordt uitgegaan van:

- gemiddeld 40 lesweken per leerjaar en 28 lesweken in een examenjaar;
- lesuren van 50 minuten;
- maatschappijleer in alle bovenbouwjaren²;
- maatschappijleer evenveel lesuren per week in alle bovenbouwjaren³.

Tabel 1 Vertaling ontwerpruimte naar lesuren en totale lestijd

Maatschappijleer	% toegekende ontwerpruimte*	Lesuren (van 50 minuten) per week	Totale lestijd in klokuren **
Vmbo-bb	7	2,1	119
Vmbo-kb	7	2,1	119
Vmbo-gl/tl	7	2,1	119
Havo	7	2,1	119
Vwo	5	1,5	135

* Met % *toegekende ontwerpruimte* in kolom 1 wordt het percentage van de totale onderwijstijd in de bovenbouw bedoeld dat door een leerling aan maatschappijleer besteed wordt. Zie bijlage 1 voor een uitgebreide toelichting.

** Voorbeeldberekening vmbo-bb: leerlingen hebben 40 lesweken in klas 3 en 28 in klas 4. Dat zijn 68 weken x 2,1 lesuren x 50 minuten = 7140 minuten = 119 klokuren.

¹ Zie bijlage voor een toelichting op deze term.

² 3 én 4 vmbo, 4 én 5 havo, 4,5 én 6 vwo

³ Dus bijvoorbeeld 2,1 uur per week in 3 én 4 vmbo of 2,1 uur per week in 4 én 5 havo.

2. Hoe verdeelt de school de lesuren maatschappijleer over de leerjaren?

In tabel 1 is niet gekeken naar de meest wenselijke verdeling van lesuren over leerjaren. In de praktijk zal het aantal lesuren per week door scholen worden afgerond naar hele getallen en zal worden gekeken hoe lesuren het best over de beschikbare leerjaren verdeeld kunnen worden. Hieronder vind je een aantal opties om dit voor maatschappijleer te doen. Er wordt opnieuw uitgegaan van lesuren van 50 minuten.

Tabel 2 vmbo-bb / vmbo-kb / vmbo-gl/tl

vmbo (bb/kb/gt)	Leerjaar 3	Leerjaar 4
variant 1	2 lesuren per week	2 lesuren per week
variant 2	3 lesuren per week	1 lesuur per week

Opmerkingen:

- In variant 1 krijgen leerlingen in zowel 3 als 4 vmbo 0,1 lesuur per week te weinig, in vergelijking met tabel 1. In totaal zijn dat 6,8 lesuren te weinig in de hele bovenbouw.
- In variant 2 krijgen leerlingen iets te veel lesuren in vergelijking met tabel 1, in totaal zijn dat er voor de hele bovenbouw 5,2 te veel.

Tabel 3 havo

havo	Leerjaar 4	Leerjaar 5
variant 1	2 lesuren per week	2 lesuren per week
variant 2	3 lesuren per week	1 lesuur per week

Opmerkingen:

- In variant 1 krijgen leerlingen in zowel 4 als 5 havo 0,1 lesuur per week te weinig, in vergelijking met tabel 1. In totaal zijn dat 6,8 lesuren te weinig in de hele bovenbouw.
- In variant 2 krijgen leerlingen iets te veel lesuren in vergelijking met tabel 1, in totaal zijn dat er voor de hele bovenbouw 5,2 te veel.

Tabel 4 vwo

vwo	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Leerjaar 6
variant 1	2 lesuren per week	2 lesuren per week	0 lesuren per week
variant 2	0 lesuren per week	3 lesuren per week	2 lesuren per week
variant 3	2 lesuren per week	1 lesuur per week	1 lesuur per week

Opmerkingen:

- In variant 1 krijgen leerlingen ongeveer evenveel lesuren als in tabel 1: 160 lesuren in de hele bovenbouw (in plaats van 162 lesuren op basis van tabel 1).
- In variant 2 krijgen leerlingen wat te veel lesuren in vergelijking met tabel 1, in totaal zijn dat er voor de hele bovenbouw 14 te veel.
- In variant 3 krijgen leerlingen wat te weinig lesuren in vergelijking met tabel 1, in totaal zijn dat er voor de hele bovenbouw 14 te weinig.
- Het verschil tussen variant 2 en 3 wordt veroorzaakt door het aantal lesuren in de examenklas (2 of 1 per week). In de voorexamenklassen krijgen de leerlingen in beide varianten evenveel lesuren. Het maakt voor het totaal immers niet uit of je 3 lessen per week in 5 vwo hebt of 2 lessen per week in 4 vwo en 1 les per week in 5 vwo.

Welke variant kiest de school?

Welke variant de school kiest hangt af van allerlei factoren. Het is van belang om in de specifieke situatie op jouw school na te gaan of de totale lestijd in klokuren (zie tabel 1) in de praktijk gehaald wordt. Op de keuzes van jouw school kunnen de volgende factoren van invloed zijn:

- Lesuren duren korter of langer dan 50 minuten, dan ziet het plaatje er vanzelfsprekend anders uit.
- De school heeft projectweken of andere vormen van projectonderwijs waarin meerdere vakken samenwerken. Dat is van invloed op het aantal beschikbare lesweken.
- De verdeling van lesuren maatschappijleer over leerjaren hangt samen met de verdeling van lesuren van andere vakken.
- Als de school maatschappijkunde en/of maatschappijwetenschappen aanbiedt, is het zaak om na te denken over de planning van deze keuzevakken ten opzichte van de lesuren maatschappijleer. Deze vakken starten in september 2031 met een nieuw examenprogramma. De ontwerpruimte voor deze vakken staat in onderstaande tabel.

Tabel 5 maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen

Maatschappijkunde/ Maatschappijwetenschappen	% toegekende ontwerpruimte	Lesuren (van 50 minuten) per week	Totale lestijd in klokuren
Vmbo-bb (klas 3 en 4)	6	1,8	102
Vmbo-kb (klas 3 en 4)	6	1,8	102
Vmbo-gl/tl (klas 3 en 4)	9	2,7	153
Havo (klas 4 en 5)	10	3	170
Vwo (klas 4, 5 en 6)	9	2,7	243

(bron: [SLO](#))

Ten slotte

Er komt geen verplichte lessentabel van de overheid, de school bepaalt zelf hoeveel lesuren per vak leerlingen krijgen. Het is aan te raden om daarbij uit te gaan van de ontwerpruimte per vak. SLO heeft die ontwerpruimte immers vastgesteld op basis van de totale onderwijstijd die leerlingen hebben. De doelen die binnen de schoolvakken gehaald moeten worden zijn afgestemd op de ontwerpruimte per vak. Als de studielasturen in de AMvB zijn vastgelegd, zal de NVLM met een geactualiseerde versie van dit document komen.

Hieronder vind je in de bijlage een toelichting op bovenstaande informatie over het aantal lesuren maatschappijleer.

Bijlage: toelichting

Bij het ontwikkelen van de nieuwe examenprogramma's is uitgegaan van een [ontwerpruimte](#) per vak. Die tijdsbegrenzing (een percentage van de totale lestijd in de bovenbouw) is vastgesteld om overladenheid van het hele curriculum te voorkomen. Alle vakken moeten natuurlijk passen binnen de totaal beschikbare tijd. Meer tijd voor het ene vak betekent automatisch minder tijd voor het andere vak. SLO schrijft: "De ontwerpruimte in uren geeft een indicatie van de hoeveelheid tijd waarbinnen de nieuwe eindtermen behaald moeten kunnen worden door leerlingen. Het gaat hierbij om een inschatting van de benodigde tijd volgens de ontwikkelaars, in onderwijstijd en/of totale studielast". Deze omschrijving staat in de publicatie [kader ontwerpruimte](#) uit 2022. Voor een goed begrip van de verdeling van ontwerpruimte tussen vakken is daarnaast deze [factsheet](#) van belang.

Bestaande situatie

SLO heeft om te beginnen in kaart gebracht hoeveel procent van de onderwijstijd in de bovenbouw de verschillende vakken in de bestaande situatie krijgen. Dit is gedaan op basis van een IPTO-onderzoek waarvoor in 2017 een groot aantal lesroosters zijn geanalyseerd. In het [kader ontwerpruimte](#) vind je deze gegevens in tabel 1 op pagina 12.

<i>Maatschappijleer</i>	% onderwijstijd (volgens IPTO)	% studielasturen
Vmbo-bb	5	
Vmbo-kb	5	
Vmbo-gl	5	
Vmbo-tl	7	
Havo	5	4
Vwo	4	3

Toelichting

Het percentage in kolom 1 geeft weer welk deel van de totale onderwijstijd in de bovenbouw gemiddeld aan maatschappijleer wordt besteed. De cijfers geven een gemiddelde weer, er zijn natuurlijk veel verschillen tussen scholen. De percentages in kolom 2 geven weer hoeveel procent van de studielasturen (SLU's) leerlingen aan maatschappijleer kunnen besteden. Studielasturen worden alleen in havo en vwo gebruikt om de omvang van vakken weer te geven, in het vmbo gebeurt dat (nog) niet. Maatschappijleer heeft in de huidige situatie 120 studielasturen, wat dus neerkomt op respectievelijk 4 procent van de SLU's in havo en 3 % in vwo.

Toekomstige situatie

Bij het ontwikkelen van het [nieuwe examenprogramma maatschappijleer](#) is SLO uitgegaan van extra ontwerpruimte voor het vak. In het [kader ontwerpruimte](#) staat daarover de nodige informatie op pagina 10, 22 en 28. De ontwerpruimte bakent de ruimte binnen het gehele curriculum af voor het betreffende examenprogramma. Voor vmbo en havo gaat het dus om de ruimte binnen twee schooljaren, voor vwo om de ruimte in drie schooljaren.

De (basis-)ontwerpruimte voor maatschappijleer wordt op pagina 22 weergegeven als 4 procent van de totale tijd voor het curriculum van alle vakken in de bovenbouw, dit percentage is gebaseerd op (maar niet gelijk aan) de huidige situatie. Daaraan is vervolgens nog 3 procent toegevoegd:

- 2% voor het verankeren van de doelen voor burgerschap;
- 1% voor het verankeren van maatschappelijke en moreel-ethische aspecten van digitale geletterdheid.

Deze inhouden en de tijd die daaraan gekoppeld is, worden aan maatschappijleer toegevoegd vanwege de inhoudelijke raakvlakken met ons vak. Daarnaast zijn burgerschap en digitale geletterdheid van belang voor alle leerlingen, er is daarom vooral gekeken naar vakken in het gemeenschappelijk deel om deze kennis en vaardigheden een plek te geven. Dat betekent dat het examenprogramma van maatschappijleer voor vmbo en havo uitgaat van een groei van de ontwerpruimte van 4 naar 7 procent van het totale curriculum dat leerlingen in de bovenbouw volgen. Voor vwo is uitgegaan van een groei van 4 naar 5 procent, omdat het absolute aantal uren ontwerpruimte voor maatschappijleer vanwege het extra leerjaar anders fors groter zou worden dan in vmbo en havo.

In het voorstel voor ontwerpruimte voor maatschappijleer is rekening gehouden met de door de Tweede Kamer aangenomen moties om het vak een steviger positie te geven (motie [31289, nr. 328](#); motie [35352, nr. 20](#)). Laatstgenoemde motie volgt [het advies](#) dat de staatscommissie Parlementair Stelsel onder leiding van Johan Remkes gaf.

In [kader ontwerpruimte](#) staat in tabel A op pagina 8 naast het percentage ontwerpruimte per vak ook de indicatieve onderwijstijd die leerlingen in totaal hebben: 1700 (klok)uren in vmbo en havo, 2700 (klok)uren in vwo. Het gaat om de “Totaal ontwerpruimte in uren binnen onderwijstijd”.

In de [factsheet](#) vind je de volgende tabel waarin wordt uitgegaan van gemiddeld 40 lesweken per leerjaar en 28 lesweken in het examenjaar, 30 lessen per week gemiddeld. Ook wordt er vanuit gegaan dat maatschappijleer in de hele bovenbouw (dus in 3 en 4 vmbo in 4 en 5 havo en in 4, 5 en 6 vwo) in elke jaarlaag hetzelfde aantal lessen houdt. Dat is niet hoe de school het in de praktijk zal vormgeven, maar het geeft wel inzicht in de hoeveelheid lessen waar aan gedacht moet worden. Tabel 1 hierboven is gebaseerd op deze tabel van SLO:

Maatschappijleer	% ontwerpruimte toegekend per schoolsoort	Lessen van 50 minuten per week	Klokuren studielast buiten onderwijstijd	Totaal aantal studielasturen als basis om het curriculum te ontwerpen
Vmbo-bb/kb	7	2,1		
Vmbo-gl/tl	7	2,1		
Havo	7	2,1	1,1	196
Vwo	5	1,5	0,8	220

Uit deze tabel blijkt bijvoorbeeld dat leerlingen in 4 én 5 havo in de nieuwe situatie 2,1 lessen maatschappijleer hebben en daarnaast elke week 1,1 klokuur (dus 66 minuten) aan het vak moeten besteden. Als je die optelt kom je in totaal op 196 studielasturen.

Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer, 26 september 2026